

Disertační práce: Kontroverze o porodech mimo nemocniční zařízení

Autorka práce: Mgr. Jana Pultarová

Vedoucí práce: prof. PhDr. RNDr. Helena Haškovcová, CSc.

Univerzita Karlova

Fakulta humanitních studií

Studijní program: Filosofie

Doktorský obor: Aplikovaná etika

Oponentský posudek: MUDr. Anetta Jedličková, Ph.D.

Téma, které si autorka zvolila pro svou výzkumnou činnost a zpracovala v předložené disertační práci, je v současné době bezpochyby předmětem kontroverzní diskuse. Zastánci i odpůrci porodů mimo nemocniční zařízení předkládají celou řadu argumentů na podporu svých postojů, avšak jen nemnohé z nich se věnují problematice etických aspektů. V této oblasti je proto nutné vést společně s odbornou debatou také kvalifikovanou etickou rozvahu a nalézat řešení problémů v souladu s etickými profesními standardy.

Text disertační práce v rozsahu 206 stran, včetně 11 stran bibliografických odkazů, je rozčleněn do sedmi kapitol textu, závěru a dalších čtyř kapitol příslušných seznamů (seznam literatury, seznam zkratk, seznam příloh a seznam obrázků). Celkem pět příloh je v rozsahu deseti stran.

Ve stručném úvodu disertační práce autorka představila téma a záměry svého výzkumného šetření.

První kapitolu věnovala autorka disertační práce historii porodnictví a vývoji porodní asistence. Tato kapitola je poměrně detailně zpracována, obsahuje rovněž vývoj struktury vzdělávání porodních asistentek.

Ve druhé kapitole se autorka zaměřila na kontroverzi o porodech. Nejdříve definovala pojem fyziologický porod a vycházela z definic Světové zdravotnické organizace (World Health Organization – WHO) a Evropské sítě porodních organizací (European Network of Childbirth Associations – ENCA). Zároveň se v této kapitole věnovala problematice porodu v domácím prostředí a uvedla výčet výhod porodů probíhajících jak ve zdravotnických zařízeních, tak v domácím prostředí, k nimž autorka přidala také své komentáře. V této kapitole autorka rovněž předložila další alternativy porodů, jako je ambulantní porod či možnost vzniku porodních domů, a uvedla stručný přehled zahraničních systémů porodní péče. Autorka představila koncept porodního plánu a v poslední podkapitole prezentovala taktéž význam přítomnosti partnera u porodu.

Ve třetí kapitole se autorka zaměřila na etické a právní aspekty ochrany nenarozených dětí. Zamyslela se nad hodnotou nenarozeného lidského života a nad právy nenarozeného dítěte. V této kapitole se také věnovala otázce, proč některé rodičky a porodní asistentky preferují porod v domácím prostředí. Dále autorka stručně popsala faktory, které ovlivňují vznikající vzájemný vztah matky a dítěte.

V kontextu tématu předložené disertační práce, a zejména k naplnění jejího hlavního cíle, je v této kapitole důležitá podkapitola, která je zaměřena na etický rozměr důvěry rodiček k lékaři. Z relevantních teoretických východisek mohla následně autorka vycházet při svém výzkumném šetření. V souvislosti s danou problematikou se z etického pohledu nabízí zamyslet se nad principem respektování autonomie, principem spravedlnosti a dalšími. Autorka zde představila celou řadu otázek, kterými hledá odpověď na příčiny a podstatu nedůvěry vůči lékařům nebo institucím. Hledání a nalezení odpovědí na tyto otázky je nepochybně obtížné, je však škoda, že autorka nevěnovala této problematice více úsilí. Neadekvátní způsob komunikace lékaře z důvodu nedostatku supervize a následného vyhoření rozhodně nebude představovat jediný důvod nedůvěry rodiček vůči lékaři nebo instituci. Autorka dále uvedla pouze jednu z možných příčin odmítání lékařské péče, a to obavy z pobytu ve zdravotnickém zařízení, a je opět škoda, že nerozpracovala alespoň tuto jedinou uvedenou příčinu do hloubky tak, aby ji propojila se vznikem nedůvěry. Zůstává rovněž nejasné, jak se k této problematice vymezuje sama autorka disertační práce.

Ve čtvrté kapitole autorka představila cíle svého výzkumu, hlavním cílem bylo „zjistit, proč se dnes vytrácí důvěra k lékařskému dohledu nad vedením porodu, a co je příčinou toho, že některé rodičky a porodní asistentky jsou nespokojené se současným systémem.“

V páté kapitole prezentovala autorka svůj předvýzkum, který prováděla formou komunikace na sociální síti. Vzhledem k hlavnímu cíli výzkumného šetření nebyl uvedený seznam otázek koncipován zcela vhodně. Do seznamu 24 otázek pro ženy a 20 otázek pro jejich partnery nebyla zařazena ani jedna otázka týkající se důvěry (případně nedůvěry) a možných příčin důvěry či nedůvěry.

V šesté kapitole autorka popisuje zvolenou metodiku výzkumného šetření, výběr respondentů, uvádí základní okruhy otázek strukturovaných rozhovorů a vzor informovaného souhlasu. Podstatnou část této kapitoly tvoří přepis strukturovaných rozhovorů. Je škoda, že autorka prováděla výzkum pouze na základě dat získaných prostřednictvím rozhovorů s respondentkami ze zdravotnických zařízení a nepodařilo se jí získat pro své výzkumné šetření taktéž odpovědi porodních asistentek, které asistují u domácích porodů. Je otázkou, do jaké míry mohou posoudit a poznat důvody nedůvěry vůči lékařskému dohledu nad vedením porodu porodní asistentky, které asistují u porodů pouze ve zdravotnických zařízeních.

V sedmé kapitole autorka uvedla výsledky svého výzkumného šetření se svými komentáři k jednotlivým dílčím výsledkům.

V závěru své disertační práce autorka velmi stručně shrnula získané výsledky. Jako odpověď na hlavní cíl uvedla, že „porodní asistentky pracující v nemocnicích nevyjádřily obavy ze ztráty důvěry rodiček k lékařům“. Je to jistě velmi pozitivní závěr pro lékaře obecně, avšak v kontextu předloženého výzkumného šetření tento závěr koresponduje s mými obavami uvedenými výše, tj. do jaké míry mohou posoudit a poznat důvody nedůvěry vůči lékařskému dohledu nad vedením porodu porodní asistentky, které asistují u porodů pouze ve zdravotnických zařízeních. Tyto porodní asistentky podle závěru disertační práce nepozorují žádnou nedůvěru. Je tedy diskutabilní, zda byl hlavní cíl výzkumného šetření zvolen správně s ohledem na možnosti výběru respondentů. Případně, zda byl výběr respondentů zvolen správně, protože hlavní cíl se týkal jiných skupin, než u kterých probíhal výzkum, a to především rodiček a lékařů.

Přestože z objektivních důvodů, které autorka uvedla ve své práci, nebylo možné zařadit do výzkumného šetření porodní asistentky, jež asistují u domácích porodů, je nutné konstatovat, že informace získané během strukturovaného rozhovoru nepřinesly odpověď na hlavní cíl výzkumného šetření. Autorka navíc vůbec nevěnovala pozornost vyjádřením respondentky 005, která zkušenosti s nedůvěrou ve svém rozhovoru zmínila dokonce dvakrát: jako „nedůvěru k personálu“ a „nedůvěru k péči“.

Několik poznámek k formální a obsahové stránce předložené disertační práce.

1. Formální nedostatky (například některé překlepy, nepřesnosti, chyby apod.):

- Stránka (str.) 5: V anglické verzi abstraktu je uvedena věta s obsahem, který v české verzi abstraktu chybí: „The majority of the interviewed as midwives believe that the safest choice is an outpatientbirth (hospital delivery).“ O nejbezpečnějším výběru ambulantních porodů v nemocničním zařízení není v českém abstraktu vůbec zmínka.
- Str. 8: Nesprávně uveden název knihy „Pierre da la Ravel“ (správně Pierre de la Ravel)
- Str. 9, 51: Nesprávné používání značky %: Značky se od číselné hodnoty oddělují mezerou; pouze v případě, že pomocí číslice a značky vyjadřujeme přídavné jméno, mezeru nevkládáme (str. 9: 1% rodiček; str. 51: 95,1% dětí, 15% dětí; str. 60: 15%; str. 61: 30% žen a další)
- Str. 34: „...se setkáváme s pojme...“
- Str. 34 a str. 36: Na obou stránkách je v disertační práci identický text: „...setkáváme s pojmem dilema (řec. dilemma = těžká volba bez uspokojivého řešení, ale též rozcestí). Některé dilematické situace jsou obtížné řešitelné nebo v daném čase neřešitelné.“
- Str. 29 a str. 35: Zkratky při prvním použití jsou uvedeny bez plného znění. Při prvním použití zkratky je v odborném textu nezbytné nejdříve uvést její plné znění a do závorky zkratku. Zkratka WHO je tímto způsobem vysvětlena až na str. 43, avšak předtím se již opakovaně vyskytla na str. 29, 34, 35. Některé zkratky nejsou v textu vysvětleny vůbec a jsou uvedeny pouze v seznamu zkratek (str. 29 – UNICEF, IBFAN, WABA; str. 35 – ENCA; str. 55 – IPVZ)
- Str. 37, 45: Nekonzistentní (ne)používání značky % v disertační práci: autorka použila ve svém komentáři slovní vyjádření (7,8 procent; 24, 5 procent; deset procent)
- Str. 40 a str. 61: Chybějící čárky („...a není tak“; „a proto“)
- Str. 42: Nesprávně uvedeno příslovce: „...na místě...“ (správně namíste)
- Str. 43: Nesprávně uveden název příručky: „Příručka k osnově a bezpečí pacientů“ (správně Příručka k osnově o bezpečí pacientů)
- Str. 44: Nesprávný tvar slova promile: „promilí“ (správně promile)
- Str. 46: Nesprávný název nemocnice: „...v pražské vinohradské nemocnici...“ (správný název je Fakultní nemocnice Královské Vinohrady)
- Str. 48 a str. 49: Tabulky č. 1 a č. 2 neodpovídají textu: Tabulka č. 1 neobsahuje údaje „jednotlivě“, jak je uvedeno v textu, nýbrž celkem. Tabulka č. 2 data „nesumarizuje“, údaje jsou uvedeny za jednotlivé roky.
- Str. 51: Za řadovou číslovkou chybí tečka: „...do ukončeného 6 měsíce...“

- Str. 56: Chybí rok v datu: „Na 13. kongresu dětských lékařů a sester v Praze 13. září představila priority praktických...“
- Str. 68: Obrázky jsou neočíslované a nejsou umístěny v seznamu obrázků, v němž je pouze jeden obrázek, ale v textu
- Str. 77: „...matka vnímá vůni svého děťátka...“
- Str. 80: „Porodnictví je krásný povoláním...“
- Str. 161: „...oceňují velké škálu možností...“
- Str. 165: „...je možné jí v kontextu výše uvedeného považovat za pacienta...“
- Str. 167: „...provozní řád zdravotnického zařízení...“
- Str. 167: Nesprávně uveden odkaz na stránku v textu: „...odborný text, kterému se věnuji na str. 84“. Text je však na str. 81-82.

2. Věcné nedostatky:

- Str. 9 a str. 179: Autorka uvádí, že se jí nepodařilo vyhledat příslušné webové stránky. Stránky s odbornými stanovisky jsou k nalezení; webová adresa je <https://www.porod-doma.cz/>.
- Str. 42: Autorka zde uvádí, že porodní asistentky „...aktuálně usilují o vznik Komory porodních asistentek.“ Autorka měla patrně na mysli, že porodní asistentky aktuálně usilují o zákon o České komoře porodních asistentek, protože aktuálně v České republice existuje Česká komora porodních asistentek, zapsaný spolek (ČKPA). Podle informací uvedených na webových stránkách komory je její vznik datován již v roce 1997 poté, co porodní asistentky vystoupily z gynekologicko-porodnické sekce České asociace sester. V roce 2005 se asociace přejmenovala na Českou konfederaci porodních asistentek a v roce 2016 došlo ke změně názvu na Českou komoru porodních asistentek, zapsaný spolek. ČKPA je členkou Mezinárodní konfederace porodních asistentek (ICM) a Evropské asociace porodních asistentek (EMA). ČKPA byla dokonce hlavní hostitelkou Světového kongresu porodních asistentek v Praze v červnu 2014. Aktuálně byl návrh zákona o České komoře porodních asistentek předložen v Senátu Parlamentu České republiky (dne 30.1.2020).
- Str. 43: Autorka nesprávně uvedla jméno na pozici generálního ředitele WHO. Dr. Margaret Chan byla generální ředitelkou do roku 2017. Autorka měla tento fakt upřesnit například výrazem ‚tehdejší generální ředitelka‘.
- Str. 43: Příručka k osnově o bezpečí pacientů je určena k efektivnímu vzdělávání studentů zdravotnických věd v oblasti bezpečí pacientů. Byla vytvořena za účelem výuky zásad bezpečí pacientů pro širokou škálu zdravotníků. V disertační práci je posláni příručky zavádějící.
- Str. 45: Autorka použila opakovaně zdroje neoborné literatury, nebo se v textu odvolává na média a sociální sítě (idnes – citace str. 45 (105), MF dnes – citace str. 60, ČT 1 – citace str. 61). Je škoda, že si autorka nevyhledala relevantní odborné zdroje.
- Str. 55: Chybějící informace: „...zajistit alespoň tyto čtyři kroky...“ Avšak na následující stránce jsou uvedeny pouze tři (3) kroky.
- Str. 59: „Bezpečnější formou porodu je podle studentů ambulantní porod v porodnici.“ Z textu není jasné, o jaké studenty jde. Chybí zde citace?

- Str. 59: Neaktuální statistická data z let 2009-2013. Nebylo-li možné vyhledat a uvést data aktuální, autorka měla přidat vysvětlení, zda a proč to možné nebylo.
- Str. 60: Neaktuální statistická data z roku 2015. Opět bez uvedení případné vysvětlující poznámky, zda a proč nebylo možné vyhledat a uvést data aktuální.
- Str. 81: Nesprávně uvedena věta v citovaném textu: „Další věta nicméně zní...“ Správné znění citace je: „Další věta nicméně nezní.“
- Str. 86: Neaktuální údaj z roku 2015. Opět bez uvedení případné vysvětlující poznámky, zda a proč nebylo možné vyhledat a poskytnout data aktuální.

3. Nepřesné nebo nedůsledné citace:

- Str. 35: U charakteristiky domácího porodu podle organizace ENCA je uveden odkaz na WHO (odkaz 100), nikoli na ENCA
- Str. 34 a str. 36: Identický text v disertační práci má rozdílné odkazy: zatímco na str. 34 je uveden odkaz (22, str. 28); na str. 36 je uveden odkaz (22, str. 27). Znění totožného textu na obou stránkách je: „...setkáváme s pojmem dilema (řec. dilemma = těžká volba bez uspokojivého řešení, ale též rozcestí). Některé dilematické situace jsou obtížně řešitelné nebo v daném čase neřešitelné.“
- Str. 60: Chybí odkaz na zdroj následující informace: „Pozn.: V kontextu výše uvedených dat je třeba zdůraznit, že WHO stanovila optimální počet „císařských řezů“ z celkového počtu porodů mezi 10 –15%.“
- Str. 81: Nesprávný odkaz (13): Nejedná se o odkaz na Deklaraci práv nenarozeného dítěte, nýbrž o odkaz na DISMAN, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost*.
- Str. 81: Nesprávný odkaz (47): V textu se nejedná o odkaz na studii Kalifornské univerzity v Berkeley, nýbrž o zprostředkovaně převzatou informaci bez uvedení vysvětlující poznámky, například „citováno podle...“ Nejedná se také ani o odkaz na publikaci Marka V. (47), který uvedla autorka, protože v této publikaci se o uvedené univerzitě pojednává v jiných souvislostech. S největší pravděpodobností měla autorka na mysli internetový článek, který v seznamu literatury uvádí jako odkaz (46), a kde je tato informace dohledatelná.
- Str. 82: Nesprávný odkaz (45): Pro uvedený text je správný odkaz (46)
- Str. 162: Chybí odkaz citovaného textu právničky Z. Candigliota

V předložené disertační práci autorka zpracovala množství teoretických informací ohledně porodní péče a porodů obecně. Největší nedostatek shledávám v uchopení tématu. Hlavní cíl práce, který si autorka stanovila, tj. „zjistit, proč se dnes vytrácí důvěra k lékařskému dohledu nad vedením porodu, a co je příčinou toho, že některé rodičky a porodní asistentky jsou nespokojené se současným systémem“, je nenaplněn.

Za přínosné považuji, že autorka našla odpověď na tzv. výzkumnou otázku, kterou si stanovila.

I přes četné připomínky, které uvádím detailně proto, aby si z nich autorka vzala poučení pro případnou další odbornou práci, a zejména proto, aby dostala šanci svou práci obhájit, předloženou disertační práci

doporučuji k obhajobě.

K obhajobě předložené disertační práce prosím, aby si doktorandka připravila odpovědi na následující otázky:

1. Jaké zásadní etické interpretace plynou z výsledků výzkumného šetření?
2. Popište prosím, jakým způsobem vnímáte výsledky svého výzkumného šetření v souvislosti se stanoveným hlavním cílem.
3. Jaké jsou vědecké a praktické přínosy výsledků provedeného výzkumného šetření?

V Praze dne 23. března 2020

MUDr. Anetta Jedličková, Ph.D.